

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാഭേശികായ നമഃ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ ഉദ്ധവഗീതാസു
॥ സപ്തദശോധ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാഭേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ സപ്തദശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

കതി തത്ത്വാനി വിശ്വേശ സംഖ്യാതാൻയുഷിഭിഃ പ്രഭോ |
നവൈകാദശ പഞ്ച ത്രീൺയാത്മ ത്വമിഹ ശുശ്രൂമ || 17.1 ||

കേചിത് ഷഡ്വിംശതിം പ്രാഹുരപരേ പഞ്ചവിംശതിം |
സപ്തൈകേ നവ ഷട് കേചിച്ചത്വാർയേകാദശാപരേ || 17.2 ||

കേചിത് സപ്തദശ പ്രാഹുഃ ഷോഡശൈകേ ത്രയോദശ |
ഏതാവത്ത്വം ഹി സംഖ്യാനാമ്യുഷയോ യദിവക്ഷയാ |
ഗായന്തി പൃഥഗായുഷ്മന്നിദം നോ വക്തുമർഹസി || 17.3 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യുക്തം ച സന്തി സർവത്ര ഭാഷന്തേ ബ്രാഹ്മണാ യഥാ |
മായാം മദീയാമുദ്ഗൃഹ്യ വദതാം കിം നു ദുർഘടം || 17.4 ||

നൈതദേവം യഥാർത്ഥ ത്വം യദഹം വച്മി തത്ത്വമാ |
ഏവം വിവദതാം ഹേതും ശക്തയോ മേ ദുരത്യയാഃ || 17.5 ||

യാസാം വൃതികരാദാസീദ് വികൽപോ വദതാം പദം |
പ്രാപ്തേ ശമദമ്യേപ്യേതി വാദസ്തമനുശാമ്യതി || 17.6 ||

പരസ്തരാനുപ്രവേശാത് തത്ത്വാനാം പുരുഷർഷഭ |
പൗർവാപര്യപ്രസംഖ്യാനം യഥാ വക്തുമർവിവക്ഷിതം || 17.7 ||

ഏകസ്മിന്നപി ദൃശ്യന്തേ പ്രവിഷ്ഠാനീതരാണി ച |
പൂർവസ്തിൻ വാ പരസ്തിൻ വാ തത്ത്വേ തത്ത്വാനി സർവശഃ || 17.8 ||

പൗർവാപര്യമതോദ്വിഷാം പ്രസംഖ്യാനമഭീപ്താം |
യഥാ വിവിക്തം യദ്യക്ത്രം ഗൃഹ്ണീമോ യുക്തിസംഭവാത് || 17.9 ||

അനാദ്യവിദ്യായുക്തസ്യ പുരുഷസ്യാത്മവേദനം |
സ്വതോ ന സംഭവാദന്യസ്തത്ത്വജ്ഞാ ഇതാനഭോ ദവേത് || 17.10 ||

പുരുഷേശ്വരയോരത്ര ന വൈലക്ഷണ്യമൺവപി |
തദന്യകൽപനാപാർഥാ ഇതാനം ച പ്രകൃതേർഗുണഃ || 17.11 ||

പ്രകൃതിർഗുണസാമ്യം വൈ പ്രകൃതേർനാത്മനോ ഗുണാഃ |
സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി സ്ഥിത്യുത്പത്യന്തഹേതവഃ || 17.12 ||

സത്ത്വം ഇതാനം രജഃ കർമ്മ തമോജ്ഞാനമിഹോച്യതേ |
ഗുണവ്യതികരഃ കാലഃ സ്വഭാവഃ സൂത്രമേവ ച || 17.13 ||

പുരുഷഃ പ്രകൃതിർവ്യക്തമഹങ്കാരോ നഭോന്ദ്രിഃ |
ജ്യോതിരാപഃ ക്ഷിതിരിതി തത്ത്വാന്യുക്താനി മേ നവ || 17.14 ||

ശ്രോത്രം ത്വഗ് ദർശനം ശ്രോണോ ജിഹ്വേതി ഇതാനശക്തയഃ |
വാക്പാഞ്ചുപസ്ഥപായ്യംഘ്രിഃ കർമാഞ്ചയംഗോദയം മനഃ || 17.15 ||

ശബ്ദഃ സ്പർശോ രസോ ഗന്ധോ രൂപം ചേത്യർഥജാതയഃ |
ഗത്യുക്ത്യുത്സർഗശിൽപാനി കർമായതനസിദ്ധയഃ || 17.16 ||

സർഗാദൗ പ്രകൃതിർഹൃദ്യ കാർയകാരണരൂപിണീ |
സത്ത്വാദിദിർഗുണൈർധത്തേ പുരുഷോഽവ്യക്ത ഇക്ഷതേ || 17.17 ||

വ്യക്താദയോ വികുർവാണാ ധാതവഃ പുരുഷേക്ഷയാ |
ലബ്ധവീരയാഃ സൃജന്ത്യണ്ഡം സംഹതാഃ പ്രകൃതേർബലാത് || 17.18 ||

സപ്തൈവ ധാതവ ഇതി തത്രാർഥാഃ പഞ്ച ഖാദയഃ |
ഇതാനമാത്മോദയാധാരസ്തതോ ദേഹേന്ദ്രിയാസവഃ || 17.19 ||

ഷഡിത്യത്രാപി ഭൂതാനി പഞ്ച ഷഷഃ പരഃ പുമാൻ |
തൈര്യുക്ത ആത്മസംഭൂതൈഃ സുഷ്ലേഭം സമപാവിശത് || 17.20 ||

ചത്വാർയേവേതി തത്രാപി തേജ ആപോന്നമാത്മനഃ |
ജാതാനി തൈരിദം ജാതം ജൻമാവയവിനഃ ഖലു || 17.21 ||

സംഖ്യാനേ സപ്തദശകേ ഭൂതമാത്രേന്ദ്രിയാണി ച |
പഞ്ച പഞ്ചൈകമനസാ ആത്മാ സപ്തദശഃ സ്മൃതഃ || 17.22 ||

തദ്യത് ഷോഡശസംഖ്യാനേ ആത്മൈവ മന ഉച്യതേ |
ഭൂതേന്ദ്രിയാണി പഞ്ചൈവ മന ആത്മാ ത്രയോദശ || 17.23 ||

ഏകാദശത്വ ആത്മാസൗ മഹാഭൂതേന്ദ്രിയാണി ച |
അഷ്ടൗ പ്രകൃതയശ്ചൈവ പുരുഷശ്ച നവേത്യഥ || 17.24 ||

ഇതി നാനാപ്രസംഖ്യാനം തത്ത്വാനാമൃഷിഭിഃ കൃതം |
സർവം ന്വായം യുക്തിമത്ത്വാദ് വിദുഷാം കിമശോഭനം || 17.25 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
പ്രകൃതിഃ പുരുഷശ്ചോഭൗ യദ്യുപാത്മവിലക്ഷണൗ |
അന്യോന്യോപാശ്രയാത് കൃഷ്ണ ദൃശ്യതേ ന ഭിദാ തയോഃ || 17.26 ||

പ്രകൃതൗ ലക്ഷ്യതേ ഹ്യാത്മാ പ്രകൃതിശ്ച തഥാജ്ഞനി |
ഏവം മേ പുണ്ഡരീകാക്ഷ മഹാന്തം സംശയം ഹൃദി |
ഛേദാത്മമർഹസി സർവജ്ഞ വചോഭിർനയനൈപുണ്യൈഃ || 17.27 ||

ത്വന്തോ ഇതാനം ഹി ജീവാനാം പ്രമോഷസ്തേത്ര ശക്തിതഃ |
ത്വമേവ ഹ്യാത്മമായായാ ഗതിം വേത്ഥ ന ചാപരഃ || 17.28 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പ്രകൃതിഃ പുരുഷശ്ചേതി വികൽപഃ പുരുഷർഷഭഃ |

ഏഷ വൈകാരികഃ സർഗോ ഗുണവൃത്തികരാത്മകഃ || 17.29 ||

മമാംഗ മായാ ഗുണമയ്യനേകധാ

വികൽപബുദ്ധീശ്ച ഗുണൈർവിധത്തേ |

വൈകാരികസ്ത്രിവിധോദ്യാത്മമേക -

മമാധിദൈവമധിഭൂതമന്യത് || 17.30 ||

ദൃഗ് രൂപമാർകം വപുരത്ര രസേ

പരസ്തരം സിദ്ധ്യതി യഃ സ്വതഃ ഭവേ |

ആത്മാ യദേഷാമപരോ യ ആദ്യഃ

സ്വയാനുഭൂത്യാഖിലസിദ്ധസിദ്ധിഃ |

ഏവം ത്വഗാദി ശ്രവണാദി ചക്ഷു -

ർജ്ജിഹ്വാദി നാസാദി ച ചിത്തയുക്തം || 17.31 ||

യോസൗ ഗുണക്ഷോഭകൃതോ വികാരഃ

പ്രധാനമൂലാൻമഹതഃ പ്രസൂതഃ |

അഹം ത്രിവൃൻമോഹവികൽപഹേതു -

ർവൈകാരികസ്താമസ ഐന്ദ്രിയശ്ച || 17.32 ||

ആത്മാ പരിജ്ഞാനമയോ വിവാദോ

ഹൃസ്തീതി നാസ്തീതി ഭിദാർഥനിഷ്ഠഃ |

വ്യർഥോപി നൈവോപരമേത പുംസാം

മത്തഃ പരാവൃത്തധിയാം സ്വലോകാത് || 17.33 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

ത്വത്തഃ പരാവൃത്തധിയഃ സ്വകൃതൈഃ കർമ്മഭിഃ പ്രഭോ |

ഉച്ചാവചാൻ യഥാ ദേഹാൻ ഗൃഹ്ണന്തി വിസൃജന്തി ച || 17.34 ||

തൻമമാഖ്യാഹി ഗോവിന്ദ ദുർവിഭാവ്യമനാത്മഭിഃ |
ന ഹ്യേതത് പ്രായശോ ലോകേ വിദ്വാംസഃ സന്തി വഞ്ചിതാഃ || 17.35 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
മനഃ കർമ്മയം നൃണാമിന്ദ്രിയൈഃ പഞ്ചഭിർയുതം |
ലോകാൽലോകം പ്രയാത്യന്യ ആത്മാ തദനുവർത്തതേ || 17.36 ||

ധ്യായൻമനോഽനു വിഷയാൻ ദൃഷ്ടാൻ വാനുശ്രുതാനഥ |
ഉദ്യത് സീദത് കർമ്മതന്ത്രം സ്മൃതിസ്തദനു ശാമ്യതി || 17.37 ||

വിഷയാഭിനിവേശേന നാത്മാനം യത് സുരേത് പുനഃ |
ജ്ഞോർവൈ കസ്യചിദ്ധേതോർമൃത്യുരത്യന്തവിസ്മൃതിഃ || 17.38 ||

ജൻമ ത്യാത്മതയാ പുംസഃ സർവഭാവേന ഭൂരിദ |
വിഷയസ്വീകൃതിം പ്രാഹുർയഥാ സ്വപ്നമനോരമഃ || 17.39 ||

സ്വപ്നം മനോരമം ചേത്ഥം പ്രാകൃതനം ന സ്മരത്യസൗ |
തത്ര പൂർവമിവാത്മാനമപൂർവം ചാനുപശ്യതി || 17.40 ||

ഇന്ദ്രിയായനസൃഷ്ടേദം ത്രൈവിദ്യം ഭാതി വസ്തുനി |
ബഹിരന്തർഭിദാഹേതൂർജ്ഞോഽസജ്ജനകൃദ് യഥാ || 17.41 ||

നിത്യദാ ഹ്യംഗ ഭൂതാനി ഭവന്തി ന ഭവന്തി ച |
കാലേനാലക്ഷ്യവേഗേന സൂക്ഷ്മത്യാത്തന്ന ദൃശ്യതേ || 17.42 ||

യഥാർചിഷാം സ്രോതസാം ച ഫലാനാം വാ വനസ്പതേഃ |
തഥൈവ സർവഭൂതാനാം വയോവസ്ഥാദയഃ കൃതാഃ || 17.43 ||

സോഽയം ദീപോർചിഷാം യദ്യത് സ്രോതസാം തദിദം ജലം |
സോഽയം പുമാനിതി നൃണാം മൃഷാ ഗീർധീർമൃഷായുഷാം || 17.44 ||

മാ സ്വസ്യ കർമബീജേന ജായതേ സോഽപ്യയം പുമാൻ |
മ്രിയതേ വാമരോ ഭ്രാന്ത്യാ യമാഗ്നിർദാരുസംയുതഃ || 17.45 ||

നിഷേകഗർഭജന്മാനി ബാൽയകൗമാരയൗവനം |
വയോമധ്യം ജരാ മൃത്യുരിത്യവസ്ഥാസ്തനോർനവ || 17.46 ||

ഏതാ മനോരഥമയിർഹ്യന്യസ്യോച്ഛാവചാസ്തനൂഃ |
ഗുണസംഗാദുപാദത്തേ ക്വചിത് കശ്ചിജ്ജഹാതി ച || 17.47 ||

ആത്മനഃ പിതൃപുത്രാഭ്യമനുമേയൗ ഭവാപ്യയൗ |
ന ഭവാപ്യയവസ്തൂനാമഭിജ്ഞേണാ ദ്വയലക്ഷണഃ || 17.48 ||

തരോർബീജവിപാകാഭ്യാം യോ വിദ്വാഞ്ജന്മസംയമൗ |
തരോർവിലക്ഷണോ ദ്രഷ്ടാ ഏവം ദ്രഷ്ടാ തനോഃ പൃഥക് || 17.49 ||

പ്രകൃതേരേവമാത്മാനമവിവിച്ഛാബുധഃ പുമാൻ |
തത്തേത്യന സ്തർശസംമൂഢഃ സംസാരം പ്രതിപദ്യതേ || 17.50 ||

സത്യസംഗാദുഷീന്ദ്രേവാൻ രജസാസുരമാനുഷാൻ |
തമസാ ഭൂതതിർയക്ത്വം ഭ്രാമിതോ യാതി കർമഭിഃ || 17.51 ||

നൃത്യതോ ഗായതഃ പശ്യൻ യഥൈവാനുകരോതി താൻ |
ഏവം ബുദ്ധിഗുണാൻ പശ്യന്നനീഹോഽപ്യനുകാർയതേ || 17.52 ||

യഥാഭസാ പ്രചലതാ തരവോഽപി ചലാ ഇവ |
ചക്ഷുസാ ഭ്രാമ്യമാണേന ദൃശ്യതേ ഭ്രമതിവ ഭൂഃ || 17.53 ||

യഥാ മനോരഥധിയോ വിഷയാനുഭവോ മൃഷാ |
സ്വപ്നദൃഷ്ടാശ്ച ദാശാർഹ തഥാ സംസാര ആത്മനഃ || 17.54 ||

അർഥേ ഹ്യവിദ്യമാന്വേപി സംസൃതിർന നിവർത്തതേ |
ധ്വായതോ വിഷയാനസ്യ സ്വപ്നേനർത്ഥാഗമോ യഥാ || 17.55 ||

തസ്മാദുദ്ധവ മാ ഭുങ്ക്ഷ്യ വിഷയാനസദിന്ദ്രിയൈഃ |
ആത്മാഗ്രഹണനിർഭാതം പശ്യ വൈകൽപികം ഭ്രമം || 17.56 ||

ക്ഷിപ്തോവമാനിതോഽസദ്ഭിഃ പ്രലബ്ധോഽസൂയിതോഽഥവാ |
താഡിതഃ സന്നിബദ്ധോ വാ വൃത്താ വാ പരിഹാപിതഃ || 17.57 ||

നിഷ്ഠിതോ മുത്രിതോ വാജൈന്തർബഹുധൈവം പ്രകമ്പിതഃ |
ശ്രേയസ്താമഃ കൃച്ഛഗത ആത്മനാസ്ത്ഥാനമുദ്ധരേത് || 17.58 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
യഥൈവമനുബുധ്യേയം വദ നോ വദതാം വര |
സുദുഃസഹമിമം മന്യ ആത്മന്യസദതിക്രമം || 17.59 ||

വിദുഷാമപി വിശ്വാത്മൻ പ്രകൃതിർഹി ബലീയസീ |
ഋതേ ത്വദ്ധർമനിരതാൻ ശാന്താംസ്തേ ചരണാലയാൻ || 17.60 ||

|| ഇതി ഉദ്ധവഗീതാസു സപ്തദശോധ്യായഃ സമാപ്തഃ ||